

ży w diecezji będzie miała jakie takie wyobrażenie o archiwum. Z początkiem nowego roku seminaryjskiego projektuje się na kursie VI 1 godzinę tygodniowo wykładu i ćwiczeń praktycznych na temat „Archiwum i biblioteka na parafii”, w czasie której zapozna się studentów z pracą w archiwum parafialnym i dziekańskim, biblioteką, pokaże się jak prowadzić kronikę parafii i jak pisać monografię kościoła czy parafii.

Rozumie się, że, zabiegając o kształcenia innych, archiwista nie zapominał, ażeby powiększać własne niewystarczające wiadomości w omawianej dziedzinie.

KS. JULIAN ATAMAN

KS. JAN KWOLEK 1885—1958

Diecezja przemyska poniosła ostatnio bardzo bolesną stratę, zmarł bowiem w dniu 20 maja 1958 r. ks. Jan Kwolek, oficjał sądu biskupiego, scholastyk kapituły katedralnej i profesor seminarium duchownego. Nie będzie chyba przesady, jeśli się powie, że strata ta dotknęła nie tylko diecezję przemyską, bo ks. Kwolek był znany także poza granicami własnej diecezji, zarówno w kołach duchownych jak i świeckich. Znany był i ceniony jako kanonista, archiwista i historyk.

Ks. Kwolek pochodził z Kraczkowej, wsi położonej między Łańcutem a Rzeszowem. Urodził się 13 XII 1885, jako najstarszy z dość licznej rodziny. Widocznie jako mały chłopiec zdradzał zapał do nauki i zdolności, skoro rodzice oddali go do Rzeszowa do gimnazjum. W gimnazjum rzeszowskim zawarł Kwolek bliższą znajomość z kolegą Stan Kotem, znanym później historykiem. W r. 1904 złożył egzamin dojrzałości, po czym zapisał się na wydział filozoficzny Uniwersytetu Lwowskiego. Jednak w r. 1906 przerwał te studia i wstąpił do seminarium duchownego w Przemyśle.

Zdaje się, że już w gimnazjum uzewnętrzniały się u Kwołka zamiłowania naukowe i swojego rodzaju ciekawość różnych spraw i rzeczy, która go nie opuszczała do końca życia. W seminarium przemyskim, kierowanym wówczas przez nieprzeciętnego wychowawcę ks. T. Łękawskiego, który starał się w wychowankach swoich wyrabiać pewną samodzielność i poczucie odpowiedzialności za siebie, zamiłowania naukowe Kwołka rozwijały się — tym bardziej, że ówczesny ordynariusz diecezji bp Pelczar takie zamiłowania u uczniów chętnie widział a nieźle zaopatrzona biblioteka seminaryjska rozwojowi tych zamiłowań sprzyjała.

Po ukończeniu czteroletniego kursu nauk w seminarium duch. alumn Kwolek przyjął 29 VI 1910 święcenia kapłańskie. Przez pierwsze dwa lata pracował w duszpasterstwie, najpierw jako wikariusz w Cieklinie k. Jasła następnie w Dobromilu. Zdolności i zamiłowania naukowe ks. wikarego zwróciły na niego uwagę władzy duchownej, dzięki czemu mógł w latach 1912—1914 odbyć studia na Gregorianum w Rzymie, zakończone uzyskaniem doktoratu z prawa kanonicznego.

Powrót ks. Kwołka ze studiów zbiegł się z początkiem pierwszej wojny światowej. Ze względu na toczące się działania wojenne do sierpnia 1915 r.

pozostawał ks. Kwolek bez specjalnego zajęcia w swojej rodzinnej wsi Kraczkowej. Kiedy, na skutek wycofania się wojsk rosyjskich z Galicji, stosunki w diecezji się unormowały, został on powołany do Przemyśla na stanowisko katechety w I gimnazjum państw. a równocześnie objął obowiązki prefekta studiów w seminarium duch. W listopadzie 1915 r. został ks. Kwolek notariuszem sądu biskupiego a 1 VIII następnego roku, po zwolnieniu z katechetury i obowiązków prefekta seminarium, otrzymał nominację na sekretarza konsystorza biskupiego. W ten sposób związał się na całe życie z sądem kościelnym i kurią diecezjalną, zajmując kolejno stanowiska w sądzie: sędziego od 1924, oficjała od 1934 do śmierci a w kurii: od 1918 podkanclerzego, od 1 I do 31 VIII 1933 kanclerza, od 1924 do końca życia assessora i referenta. Był też od 1927 egzaminatorem prosynodalnym, od 1955 synodalnym, od 1930 członkiem diec. rady administracyjnej itp.

W r. 1918 objął opiekę nad archiwum diecezjalnym a po jego zreorganizowaniu został w r. 1927 dyrektorem. Obowiązki archiwisty pełnił do r. 1955 tj. do swojej rezygnacji. Wreszcie od r. 1918 do ostatniej choroby (z przerwą w latach wojennych) wykładał prawo kanoniczne w przemyskim seminarium duch. Wszystkie te obowiązki spełniał ks. Kwolek z zamiłowaniem i dużą znajomością rzeczy. Zwłaszcza był bardzo dobrym wykładowcą. Wykładów jego słuchało się z przyjemnością. Miał on dar jasnego przedstawiania rzeczy. Należy też wspomnieć o wielkim jego wkładzie w dzieło ostatniego synodu diecezji przem. w r. 1955. Stał on na czele głównej komisji przygotowującej synoda a w czasie synodu pełnił funkcję jego promotora.

Przy tych licznych zajęciach miał ks. dr Kwolek czas na zajmowanie się pracą naukową a, choć jego dorobek naukowy ilościowo (jeżeli chodzi o publikacje) nie jest imponujący, to jednak zasługi jego dla polskiej nauki są niezaprzeczenie duże. Ceniła go, widać, Polska Akademia Umiejętności, skoro w 1928 r. powołała go na członka korespondenta swojej Komisji Hist. W 1922 r. otrzymał ks. Kwolek zaproszenie na objęcie wykładów prawa kanonicznego na KUL, ale z propozycji tej nie skorzystał. Bp Pelczar, doceniając pracę ks. Kwolka, nie rad był się go pozbywać a i on sam, przywiązany do diecezji, nie chciał się z nią rozstawać. Ks. Kwolek był czynnym członkiem kilku towarzystw naukowych, należał do inicjatorów Przemyskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk a ostatnio był jego wiceprezesem. Od r. 1925 przez szereg lat był członkiem korespondentem Komisji Konserwatorskiej przy Urzędzie Wojewódzkim Lwowskim.

Niewątpliwie największą zasługą ks. Kwolka dla nauki jest jego praca w Archiwum Diecezjalnym w Przemyślu, w które włożył wiele umiłowania i wysiłku. Dzięki jego staraniom archiwum otrzymało odpowiednie pomieszczenie i wyposażenie, zbiory zostały poddane niezbędnym zabiegom konserwacyjnym (oprawy ksiąg), uporządkowane, niektóre archiwalia rewindykowane. Ks. Kwolek przeprowadzał koncentrację archiwaliów parafialnych do archiwum diecezjalnego. Zebrane akta porządkował i przy pomocy alumnów seminarium zaopatrzył w rejestry, dzięki czemu umożliwił badaczom korzystanie z nich. Obok akt ks. Kwolek gromadził w archiwum również rękopisy biblioteczne i druki charakteru urzędowego (rubrycele, schematyzmy, listy pasterskie itp.). Ponadto starał się wyposażyć archiwum w odpowiednią bibliotekę podręczną, która w czasie ostatniej wojny w znacznej mierze przepadła. O swoich osiągnięciach w archiwum i jego stanie składał ks. Kwolek (zdaje się jedyny z ar-

chiwistów kościelnych) coroczne sprawozdania w piśmie urzędowym diecezji *Kronika Diecezji Przemyskiej o. ł.* Pierwsze — za lata 1927/28 ukazało się w r. 1929, ostatnie w r. 1937.

Do pracy nad porządkiem akt wciągał ks. Kwolek alumnów seminarium, budząc w nich zamiłowanie do pamiątek przeszłości a i pewne zainteresowania naukowe. Przez jakiś czas prowadził on dla alumnów wykłady z archiwistyki. Warto tu wspomnieć, że w przemyskim seminarium duch. właśnie pod kierownictwem ks. Kwolka, zdobył pierwszą zaprawę naukową Stanisław Bodniak późniejszy dyrektor Biblioteki Kórnickiej. Ks. Kwolek starał się zainteresować sprawami archiwów kościelnych nie tylko alumnów ale i szerszy ogół duchowieństwa. On to należał do inicjatorów zaprowadzenia w miesięczniku *Ateneum Kapłańskie* działu „Z archiwistyki kościelnej”. W czasopiśmie tym (grudzień 1936) ukazał się jego artykuł poświęcony Archiwum Diecezji Przemyskiej, który, razem z opublikowanym w r. 1927 opisem archiwum oraz broszurą *Ekstrakty metrykalne w Archiwum Diec. Przem.* (1928), stanowi przewodnik po wspomnianym archiwum. Owocem jego doświadczeń jest rozprawa poświęcona naukowej organizacji archiwów kościelnych, drukowana z pewnymi zmianami w *Archeionie* (1928), w *Przeglądzie Teologicznym* (1930) i w *Naszej Myśli Teologicznej* (1930).

Ponieważ w latach wojennych zajęcia w kurii diecezjalnej i sądzie kościelnym mniej zajmowały mu czasu, mógł się bardziej poświęcić pracy naukowej. Dzięki temu przygotował prace: *Prawo diecezji przemyskiej*, *Biskupstwa na ziemiach polskich* i *Atlas historyczny biskupstw polskich*. Atlas powielony w niezbyt dużej ilości egzemplarzy ukazał się w r. 1949 na prawach rękopisu (wyczerpany). Atlas ten był, śmiało rzecz można, pracą pionierską, stąd niewolny od pewnych braków. Pierwsze dwie prace pozostają w rękopisie. Przy opracowaniu statutów ostatniego synodu diec. przemyskiej rękopis *Prawo diec. przemyskiej* oddał wielkie usługi. Praca *Biskupstwa...* wymaga uzupełnień. Można by ją określić jako próbę ujęcia organizacji Kościoła w Polsce. W zeszycie 2 tomu 3 *Roczników Teologiczno-Kanonicznych* (1957) ukazał się wyjątek z tego dzieła pt. *Początki biskupstwa przemyskiego*.

Ks. Kwolek interesował się także zagadnieniami prawa Kościoła wschodniego i należał do nielicznych chyba jego znawców w Polsce. Już po śmierci ukazał się w *Polonia Sacra* jego artykuł pt. *Różnice między prawem małżeńskim Kościoła Wschodniego a Kodeksem Prawa Kanonicznego*. Jest on powtórzeniem referatu jaki zmarły wygłosił na zjeździe oficjałów we wrześniu 1957 r.

Dodać również należy o współpracy ks. Kwolka z takimi wydawnictwami jak *Polski słownik biograficzny*, *Encyklopedia kościelna* (KUL), do której przygotowywał artykuły z dziedziny prawa kan. i geografii kościelnej.

Jako człowiek ks. Kwolek okazywał zawsze skromność, był dla każdego łatwo dostępny, uczynny, chętnie dzielił się z innymi swoim bogatym doświadczeniem, zawsze zrównoważony, uśmiechnięty, wobec przyjaciół lojalny, łatwo zyskiwał sobie sympatie tych, z którymi się stykał.

O jego pracowitości świadczy ilość spełnianych obowiązków i dokonanych prac a dodać trzeba, że nigdy się nie śpieszył i na wszystko znajdował czas. Mając szerokie zainteresowania, wiele czytywał i to z różnych dziedzin. Był bibliofilem, zbieraczem dzieł sztuki (szttychy). Dla pełni charakterystyki dołożmy, że był odważny, dał tego dowody w czasie ostatniej wojny. Chcąc go

krótko scharakteryzować można o nim powiedzieć, że był (rzadko dziś spotykany) prawdziwym chrześcijańskim humanistą.

W uznaniu jego zasług władze duchowne nadały mu w r. 1931 godność szambelana pap., w r. 1932 został powołany do grona kapituły katedralnej w Przemyślu, od r. 1951 piastował w tejże kapitule godność prałata scholastyka. Jako członek kapituły szczególnie interesował się sprawą przyozdobienia katedry (polichromia, płaskorzeźby w stallach) oraz konserwacją jej zabytków.

Ks. Kwolek nie miał dobrego zdrowia, łatwo się przeziębiał, obawiał się u siebie chorób płucnych. Jednak do ostatnich dni nic nie zapowiadało zbliżającego się końca. Pogodny, uśmiechnięty, zachowując pełnię sił umysłowych, spełniał swe obowiązki. Tymczasem wśród kapryśnej tegorocznej wiosny przyszło, zdawało się, zwyczajne zaziębienie. Ponieważ zbyt długo przeciągało się, za poradą lekarza chory przeniósł się do szpitala. Nie pomógł jednak i pobyt w szpitalu, gorączka, mimo stosowania różnych środków, nie ustępowała. Chory czuł się coraz gorzej i był coraz słabszy. Przyjął pobożnie ostatnie św. sakramenta i z zupełnym spokojem czekał końca. Nastąpił on w godzinach wieczornych 20 maja. Pogrzeb odbył się 23 maja przy udziale licznie zgromadzonego duchowieństwa i wiernych. Nabożeństwo żałobne w katedrze odprawił Ordynariusz diecezji przem. ks. bp Franciszek Barda. Kondukt żałobny prowadził ks. bp Stanisław Jakiel. Na cmentarzu modły odprawił ks. bp Ordynariusz w asystencji księży biskupów Tomaki i Jakla, sufraganów przemyskich. Mów żałobnych ani w katedrze ani na cmentarzu, stosownie do przepisów statutów kapituły katedr. w Przemyślu, nie głośzono.

BIBLIOGRAFIA PRAC KS. JANA KWOLKA

1921

1. Odwoływanie herezji za biskupa przemyskiego Walentego Herburta. *Reform. w Polsce*. R. 1 s. 258—265.

1924

2. Zakres i metoda nauki prawa kanonicznego w seminarium duchownym. (Streszczenie). W: *Pamiętnik drugiego Zjazdu [Związku Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego w Lublinie 3 VII—5 VII 1923*. Włocławek s. 161—162.

1927

3. Archiwa diecezji przemyskiej obrz. łacińskiego. *Kron. Diec. przem.* R. 27 s. 223—276. Odb. ss. 68.
Rec.: *Płaski Jan*, „Kwart. hist.” T. 42: 1928 s. 102—104; *Morawski Michał* ks., „Aten. kapł.” T. 21: 1928 s. 98; *Kantak K[amil]* ks., „Prz. teol.” T. 9: 1928 s. 196—197.
4. Tytuł, patron, opust. *Gaz. kość.* R. 34 s. 549—552, 563—566.

1928

5. Ekstrakty metrykalne w Archiwum Diecezjalnym Przemyskim. *Kron. Diec. przem.* R. 28 s. 231—249. Odb. ss. 21.
6. Krzemieniecki Jan, ks.: Procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego. Kraków 1925. [Recenzja]. *Nova Pol. sacra*. 1 s. 368—377.
7. Naukowa organizacja archiwów diecezjalnych. *Archeion* 4 s. 15—35. Odb. ss. 21.

1929

8. Archiwum Diecezjalne Przemyskie w latach 1927 i 1928. (Sprawozdanie archiwisty). *Kron. Diec. przem.* R. 29 s. 67—74.

1930

9. Archiwum Diecezjalne Przemyskie w roku 1929. (Sprawozdanie archiwisty). *Kron. Diec. przem.* R. 30 s. 59—62.
10. Naukowa organizacja archiwów kościelnych. *Nasza Myśl teol.* T. 1 s. 113—149.
11. Naukowa organizacja archiwów kościelnych. *Prz. teol.* R. 11 s. 1—37. Odb. ss. 39.
Rec.: [Morawski Michał ks.]-X. M. M., „Aten. kapł.” T. 26: 1930 s. 431.

1931

12. Archiwum Diecezjalne Przemyskie w roku 1930. (Sprawozdanie archiwisty). *Kron. Diec. przem.* R. 31 s. 46—51.

1932

13. Archiwum Diecezjalne Przemyskie w roku 1931. (Sprawozdanie archiwisty). *Kron. Diec. przem.* R. 32 s. 30—34.

1933

14. Archiwum Diecezjalne Przemyskie. Sprawozdanie za rok 1932. *Kron. Diec. przem.* R. 33 s. 21—25.

1934

15. Archiwum Diecezjalne Przemyskie. Sprawozdanie za rok 1933. *Kron. Diec. przem.* R. 34 s. 81—85.

1935

16. Alembek (Alupech) Fryderyk. Pol. słown. biogr. I 73—74.
17. Antonin z Przemyśla († 1. I. 1619), dominikanin, dr teologii. Pol. słown. biogr. I 140—141.
18. Archiwa — przeszłości skarbnice. *Aten. kapł.* T. 36: 1935 s. 524—528.
19. Archiwum Diecezjalne Przemyskie. Sprawozdanie za rok 1934. *Kron. Diec. przem.* R. 35 s. 95—98.

1936

20. Archiwum Diecezjalne Przemyskie. Sprawozdanie za rok 1935. *Kron. Diec. przem.* R. 36 s. 201—203.
21. Archiwum Diecezjalne przy Kurii Biskupiej ob. łac. w Przemyślu. *Aten. kapł.* T. 38: 1936 s. 514—526. Odb. ss. 15.
Rec.: Łopaciński Wincenty, „Kwart. hist.” T. 51: 1937 s. 723—725.
22. Bikowski Ludwik (1848—1918), proboszcz łac. w Samborze. Pol. słown. biogr. II 94.
23. Błażejowski Mikołaj h. Odrowąż († 1474), bp przemyski. Pol. słown. biogr. II 131—132.
24. Bokum Jan Kazimierz de Alten, h. Paprzyca (1666—1721), bp przemyski. Pol. słown. biogr. II 246—248.
25. Borukowski Jan z Bielina (1524—1584), podkanclerzy koronny, bp przemyski. Pol. słown. biogr. II 354—356.

1937

26. Archiwum Diecezjalne Przemyskie. Sprawozdanie za rok 1936. *Kron. Diec. przem.* R. 37 s. 114—116.

27. Byliński Stanisław († 1536), kanonik przemyski. *Pol. słown. biogr.* III 170—171.
28. Chrzastowski Piotr h. Kościesza († 1452), bp przemyski. *Pol. słown. biogr.* III 473—474.
- 1946
29. Dziaduski Jan (1496—1559), h. Jelita, bp przemyski. *Pol. słown. biogr.* VI 71—73.
- 1947
30. Eryk z Winsen († 1391), bp przemyski. *Pol. słown. biogr.* VI 292—293.
- 1948
31. Faygiel Franciszek (1777—1836), prałat przemyski. *Pol. słown. biogr.* VI 378—379.
32. Firlej Henryk z Dąbrowicy, h. Lewart, bp przemyski, poznański († 1635). *Pol. słown. biogr.* VI 478.
33. Fischer Karol Józef (1847—1931), sufragan przemyski. *Pol. słown. biogr.* VII 28.
34. Fredro Aleksander Antoni (1674—1734), bp przemyski. *Pol. słown. biogr.* VII 104—105.
35. Fredro Konstanty († 1819), kanonik przemyski. *Pol. słown. biogr.* VII 124.
36. Galant Wojciech (1853—1930), profesor teologii. *Pol. słown. biogr.* VII 219—220.
- 1949
37. Atlas historyczny biskupstw polskich. Przemysł 1949 map. 16 21,5 x 30,5 cm. [Na prawach rękopisu].
Rec.: K u m o r Bolesław ks., „Małop. Studia hist.” R. 1: 1958 z. 1 s. 65—73.
- 1957
38. Początki biskupstwa przemyskiego. *Rocz-i teol.-kan.* T. 3: 1956 z. 2 [wyd.] 1957 s. 129—152. Odb. ss. 23.
39. Z dziejów kultu Maryjnego w diecezji przemyskiej. *Kron. Diec. przem.* R. 43 s. 171—177.
- 1958
40. Różnice między prawem małżeńskim Kościoła Wschodniego a Kodeksem Prawa Kanonicznego. *Pol. sacra.* R. 10 nr 1 s. 253—274.

ALFONS PILORZ

PIERWSZY ZJAZD WŁOSKICH ARCHIWISTÓW KOŚCIELNYCH

Staraniem powstałej ostatnio „Associazione Archivistica Ecclesiastica” (należącej do „Conseil International des Archives”) odbył się w Rzymie, w dniach 5—8 listopada 1957, pierwszy zjazd archiwistów kościelnych, w którym wzięło udział ok. 160 archiwistów ze wszystkich diecezji i zakonów włoskich¹. Pa-

¹ Sprawozdanie opracowano na podstawie informacji zamieszczonych w „Osservatore Romano” (w nrach 257—261, z 6—10 listopada 1957) oraz tekstu przemó-